

שורת הנחסמים

ממשלת ברק צריכה לפעול לשינוי כרטיסי הכניסה לאוניברסיטאות - ולאליטות

מאת אריאל רובינשטיין

כל ממשלה בעולם המערבי מחלקת לא רק קצבאות ילדים אלא גם כרטיסי כניסה לאליטה החברתית והכלכלית. מדינה עושה זאת לא רק באמצעות הענקת תוארי אבירות אלא גם באמצעות קבלה לרשת החינוך האוניברסיטאית. קבלתו של סטודנט ללימודי משפטים, חשבונאות, כלכלה או רפואה פירושה הקצאת חינוך מסובסד - וגם בחירה של חבר בשכבה השלטת והמבוססת של החברה, שבצדה טובין חומריים, מעמדיים ופוליטיים.

מדיניות הקבלה לאוניברסיטאות מתבססת בישראל כמעט רק על הישגי המועמדים כפי שהם נמדדים באמצעות "ציון ההתאמה", שהוא מדד המשקלל את ציוני הבגרות וההישגים בבחינות פסיכומטריות. זה קריטריון שנוי במחלוקת. אך הבה נניח שמדובר בקריטריון לא רע, ושסיכויי של בעל ציון 640 לסיים את לימודי החשבונאות או הכלכלה אמנם גדולים מעט יותר מאלה של בעל ציון התאמה 630. הבה נתעלם גם מיכולתו של מועמד לשפר את ציון ההתאמה באמצעות קורס יקר. גם לנוכח כל אלה - האם כל כך ברור שבעל ציון ההתאמה 640 צריך להתקבל ללימודי חשבונאות ובעל הציון 630 צריך להידחות?

במדיניות הקבלה האוניברסיטאית מתבלבלות שתי מטרות של האוניברסיטה המחקרית. כדי להכשיר פסיקאי גרעין, גאון מתמטי ופסנתרן וירטואוז, יש צורך לזהות את הקבוצה הקטנה מאוד של מועמדים ולספק להם חממת גידול נאותה. אבל חלק עיקרי מעיסוקה ההוראתי של האקדמיה הוא במתן הכשרה מקצועית ובחלוקת כרטיסי כניסה לגילדות מקצועיות. כביכול סלקציה תמימה של מצוינים. בפועל מבצעת כל ממשלה מערבית, בעצה אחת עם האוניברסיטאות, חלוקת משאבים בהיקף אדיר. למדיניות הקבלה הנוכחית יש תוצאה גרסיונית מובהקת. כך, למשל, בשנה שעברה היו סיכויי של צעיר מרמת השרון להתקבל לחוגים למשפטים ולחשבונאות באוניברסיטת תל אביב גבוהים פי שמונה מאשר מי שכתובתו בבת ים.

הממשלה נבחרה למשול ולתקן סדרים חברתיים. עליה להביא להנהגת מדיניות קבלה חדשה שתוכיח שיש לה עניין שהעלית תהיה מובילית ומייצגת הרבה מעבר לרחביה וגדות הירקון. כמה מדינות מוכיחות שאפשר לעשות זאת.

הולנד: יש עודף ביקוש לרפואה ולווטרינריה. בעבר היה עודף ביקוש דווקא לסוציולוגיה. כל האוניברסיטאות בהולנד ציבוריות ואחוז מקבלי תעודות הבגרות שם דומה לזה שבארץ. כל סטודנט בעל תעודת בגרות יכול להיות מועמד לקבלה ללימודי רפואה. הקבלה ללימודי רפואה נעשית בהגרלה.

גרמניה: שיטת הקבלה מסובכת. 40% מהמקומות בחוגים שבהם יש עודף ביקוש מוקצים לבעלי תעודות בגרות על פי קריטריון הנותן משקל נכבד למספר השנים שהמועמד מתדפק על הדלתות. מי שמאוד רוצה ללמוד משפטים ילמד בסופו של דבר משפטים.

ארה"ב: הן בקליפורניה והן בטקסס נקבעו באחרונה חוקים המאפשרים

לאחוז מסוים של התלמידים הטובים ביותר מכל בית ספר תיכון (4.5% בקליפורניה ו-10% בטקסס) להתקבל לרשת האוניברסיטאות של המדינה.

אין כל סתירה בין הכשרת המצוינים מאוד לבין הנהגת מדיניות קבלה שתתאים חלק מהרעיונות האלה למציאות הישראלית. על מדיניות כזאת לחול על לימודי תואר ראשון ותואר שני המקצועיים (ובמיוחד לימודי מינהל עסקים), שיש להם עודף ביקוש. מדיניות כזאת צריכה לאפשר לקבוצת סטודנטים טרוגנית יותר לחזור לשכבות המקצועיות המובילות. שום מצוינות אקדמית לא תיפגע עקב כך. במקרה הגרוע יהיה לנו, המורים באוניברסיטאות, קצת פחות נוח ללמד.

ממשלת ברק עלתה לשלטון עם זר הצהרות על שינוי סדר העדיפויות ודאגה לשכבות הרחבות. אם הממשלה אינה מייצגת רק את האינטרסים של העלית החברתית, ואם היא באמת מזועזעת מהמצב הקיים, עליה לפעול גם לשינוי סדרים חברתיים. לשינויים המוצעים בקריטריונים לקבלה לאוניברסיטאות אין עלות. לא צריך לחכות לצמיחה כדי לבצע אותם. אולי רק צריך להיות מוכנים להילחם באליטות, שעלולות להזדעק להגן על מגדלי השן. פרופ' רובינשטיין מלמד בבית הספר לכלכלה, אוניברסיטת תל אביב

© פורסם ב"הארץ" בתאריך 12/12/1999